

portretten

Gewone mensen, op zoek naar goud

Wat kunnen protestantse lezers meepikken uit een boek over kloosterlingen? Bijvoorbeeld de mystiek van het kloosterleven, in schrill contrast met 'een leuk ritueeltje'. Of herkenning: hé, ze zingen daar ook psalmen!

Door **Margot C. Berends**

'Gelijke monniken, gelijke kappen'. Dit mooie spreekwoord wordt aangehaald in het boek dat gemaakt is naar aanleiding van het 125-jarig bestaan van het trappistenklooster Abdij Koningshoeven in Tilburg. Meteen vermeldt de inleiding echter dat deze uitdrukking juist niet opgaat in dit klooster. 'Men lééft van de verschillen'.

In het boek staan twintig geschreven en gefotografeerde portretten van de bewoners van deze abdij. Twintig totaal verschillende mannen, jong, oud, van katholieken huize of protestants opgevoed. Als 17-jarige ingetreden of na een huwelijk op latere leeftijd het klooster ingegaan, na een carrière als parachutist of als kinderverpleegkundige of direct na de middelbare school. Het boek toont niet alleen de innerlijke verschillen tussen de mannen, maar ook de uiterlijke. Ze zullen ongetwijfeld gekleed zijn in gelijke kledij met bijbehorende kappen, maar die zijn op de portretten niet te zien. Twintig gezichten, gefotografeerd van dichtbij. Mannen met ieder hun eigen verhaal.

Dapper

Die verhalen zijn naar bovenghaald door Pieter Oussoren, die ze voor dit boek interviewde. Hij is bekend als de vertaler van de *Naardense Bijbel*. Theo van Willigenburg schreef de teksten naar aanleiding van de interviews. Marc Bolsius maakte de foto's.

De gemeenschap van Koningshoeven had een duidelijk beeld voor ogen toen ze de opdracht tot dit boek gaf. Het moest geen nostalgische terugblik worden, naar de goede oude tijd waarin tot honderdvijftig broeders en paters in de abdij woonden, in plaats van de twintig van nu.

Pieter Oussoren vertelt: "Er zijn al zoveel boeken verschenen over de geschiedenis van allerlei kloosters. De broeders wilden liever laten zien wat ze nu en morgen hopen te zijn. Een kleine maar dappere groep." Een groep mensen met een boodschap: 'Een boodschap over het belang van kloosters als oases waar wordt gezocht naar de schatten van het leven; een boodschap over de biddende betrokkenheid van monniken bij de nood in de wereld', zo vermeldt de inleiding.

Kind aan huis

Oussoren, PKN-predikant in Utrecht, komt al vanaf zijn zeventiende als gast in dit klooster. Hij bezocht een neef die er was ingetreden en was op den duur zó kind aan huis dat hij er een eigen kamertje had. "Tijdenlang kwam ik daar op vrijdag en zaterdag, en probeerde ik er m'n preek voor de zondag te schrijven." Hij kende op den duur iedereen en was een vertrouwde verschijning in de gemeenschap. Het was daarom vanzelfsprekend dat hem gevraagd werd de bewoners te interviewen.

Aan dat 'kennen van iedereen' zit trouwens nog wel iets merkwaardigs. Want in hoeverre ken je mensen die doorgaans in stilte leven? Die je vooral meemaakt in een zwijgende toestand, die je dus eigenlijk alleen maar hebt kunnen observeren? Of laat iemand zich beter kennen in de aanblik dan in woorden?

Oussoren vertelt dat je toch veel van iemand kunt weten, ook al heb je hem nooit gesproken. “Je kunt zien of iemand depressief is, bijvoorbeeld. Tijdens het interviewen kwam er niet een compleet nieuwe persoonlijkheid naar voren. Maar ik heb wel veel nieuwe dingen, nieuwe feiten gehoord. Ook de monniken zelf kwamen allerlei onvermoede details over elkaar te weten, toen ze de interviews lazen die ik gehouden had.”

Gewone mensen

Eigenlijk gebeurden er twee opmerkelijke dingen tijdens die interviews. Van tevoren hadden de makers van het boek bedacht, dat ze nu eens wilden laten zien dat ook monniken maar gewone mensen zijn. Er bestaat vaak een gek beeld: als je in een klooster zit kunnen honger, dorst en kou je niet deren en zijn seksuele driften en materiële behoeften je vreemd.

Oussoren: “De broeder die in de abdijwinkel staat, wordt regelmatig gevraagd of hij nou een ‘echte monnik’ is. Velen staren zich blind op dat habijt, en zien niet de mens die in die jurk zit. Daarom staat het habijt ook niet op de foto’s.” Toen Oussoren de broeders sprak, constateerde hij dat ze soms toch nog gewoner waren dan ook hij had gedacht. “Iemand bleek dan gewoon een gezellige Brabander te zijn, bijvoorbeeld. Ik meende hem zo goed te kennen dat ik dacht: Jij bent méér dan wat je nu vertelt.”

Tegelijkertijd vond er nog een andere opmerkelijke switch plaats in de manier waarop Oussoren naar de monniken keek. Door zijn jarenlange bezoeken aan het klooster meende hij dat hij het kloosterleven wel zo’n beetje kende. “Je moet die mensen niet van alles toedichten, dacht ik. Ik had een nogal gesecculariseerd beeld. Maar dat heb ik behoorlijk moeten bijstellen. Door al die gesprekken raakte ik er toch ook weer van doordrongen dat het leven in een klooster niet zomaar een willekeurige manier van leven is. Zo plat ligt het niet. Op een gegeven moment kwam de gedachte in me op: ‘En tóch zijn het goudzoekers’. Ze zijn op een bijzondere manier op zoek om iets binnen te halen, om God te ontmoeten.

De vergelijking met goudzoekers drong zich op omdat die de woestijn ingaan, ze staan vroeg op en met lieslaarzen gaan ze de rivier in om daar eindeloos zand te zeven, op zoek naar goud. Ze willen iets vinden, maar niet zómaar iets. Goud. Als het niet iets bijzonders was dat ze zochten, zouden ze zo’n zoektocht ook niet volhouden.”

Inkijkje

Oussoren vertelt: “Bij mijn weten is dit het eerste boek waarin alle bewoners van een gemeenschap aan het woord komen. Niet alleen de abt en de prior of iemand die toevallig goed het woord kan doen, maar iedereen. Daardoor ontstaat een inkijkje in een abdij, zoals je dat anders niet zogauw krijgt.

Vaak wordt de vraag gesteld: Wat bezielt iemand toch om in een klooster te gaan? Nou, lees maar. De omgeving van iemand die wil intreden, vindt al gauw dat hij of zij bijvoorbeeld ‘een studie weggooit’ door zich ‘op te sluiten in een klooster’. In dit boek lees je de beweegredenen van zo iemand. Het is jammer dat de omgeving vaak nogal afwijzend kan reageren. Men vindt het prachtig als twee oudjes ergens in eenzaamheid op de Veluwe wonen en daar weinig anders doen dan dagelijks de geit melken en ’s zondags twee keer naar de kerk gaan. Maar o wee als ‘onze Marietje’ het klooster in wil.”

Oussoren hoopt met het boek te bereiken dat lezers deze leefwijze als een reële mogelijkheid zien. Voor protestantse lezers kan het boek extra interessant zijn, omdat ze er onvermoede kanten van het kloosterleven in kunnen zien die hun vertrouwd zullen voorkomen. Zo zal het voor de wat zwaardere protestant een feest der herkenning zijn dat de kloosterlingen iedere twee weken alle psalmen een keer zingen.

Mystiek

Ook is de mystiek van het protestantisme duidelijk destijds meegenomen uit de katholieke kerk. Oussoren: “Zonder de mystiek van het neigen naar God en het Goud, redt de kerk het niet. Ikzelf zie met lede ogen hoe het, wat de mystiek betreft, in het midden en links van het midden in de PKN er soms armoedig aan toegaat. Het lijkt wel of mensen elkáár niets meer te vertellen hebben en zich dan maar richten op de jongeren van beneden de twaalf jaar. ‘Hebben we nog een leuk ritueeltje voor ze dat hun kan boeien?’ vragen ze zich af. Maar hebben ze zélf nog een gelovig leven? Jongeren moeten in een kerkdienst voelen: hier is iets aan de hand! Wat, dat beseffen ze nu nog niet, maar dat komt wel, ooit. Ik prijs me gelukkig dat ikzelf in zo’n omgeving ben groot geworden. In dat boek over het kloosterleven komt die mystieke kant mooi naar voren.”

Een inspirerend boek dus, met prachtige foto’s. Vol menselijkheid, zoals bij die ene broeder die stiekem, zonder het aan de abt te vragen, tien minuten door het hek van het stadion naar een voetbalwedstrijd van zijn geliefde PZV kijkt. En vol God en Goud, zoals bij die andere broeder die het overweldigend vindt dat in de nachtofficie de eerste woorden die van zijn lippen komen bestemd zijn voor God.

*Pieter Oussoren en Theo van Willigenburg, **Goudzoekers, portretten uit Abdij Koningshoeven**. Vught: Skandalon, 2007. ISBN: 9789076564234, prijs: EUR 26,90.*